

במסמך זה אעבור על כמה מקורות בקשר לעניין היתר הבמות וקדושת המקדש לשיטת הרמב"ם. את המקורות לשיטות בהן אני חולק, ציינתי בצבע אדום, ואילו המקורות לשיטתי ציינתי בכחול.

א. המקור הראשון בו ראינו שעם ישראל חשש באיסורי שחיטת והעלאת חוץ בזמן מקדש שילה

יהושע כב, אחרי ששיכנו את המשכן בשילה:
וַיָּשְׁבוּ וַיֵּלְכוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וְחֻצֵי אֶשְׁרֵת הַמְּנַשֶּׁה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁלֵה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן לְלֶכֶת אֶל־אֶרֶץ הַגִּלְעָד אֶל־אֶרֶץ אַחֲזַתֶּם אֲשֶׁר נֶאֱחָזוּ בָּהּ עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: וַיָּבֹאוּ אֶל־גִּלְיָלוֹת הַיַּרְדֵּן אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּבְנוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וְחֻצֵי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה שָׁם מִזְבֵּחַ עַל־הַיַּרְדֵּן מִזְבֵּחַ גָּדוֹל לַמְּרָאָה: וַיִּשְׁמְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְאִמְרֵי הַנָּהָ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וְחֻצֵי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה אֶת־הַמִּזְבֵּחַ אֶל־מֹול אֶרֶץ כְּנָעַן אֶל־גִּלְיָלוֹת הַיַּרְדֵּן אֶל־עֵבֶר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּשְׁמְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְהָלוּ כָּל־עַדֵּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁלֵה לְעֹלוֹת עֲלֵיהֶם לְצֹבָא:

יג וַיִּשְׁלְחוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־בְּנֵי־רְאוּבֵן וְאֶל־בְּנֵי־גָד וְאֶל־חֻצֵי שֵׁבֶט־מְנַשֶּׁה אֶל־אֶרֶץ הַגִּלְעָד... וַיָּבֹאוּ אֶל־בְּנֵי־רְאוּבֵן וְאֶל־בְּנֵי־גָד וְאֶל־חֻצֵי שֵׁבֶט־מְנַשֶּׁה אֶל־אֶרֶץ הַגִּלְעָד וַיְדַבְּרוּ אִתָּם לֵאמֹר: כֹּה אָמַרְנוּ כָּל אֶעֱדֵת יְהוָה מִה־הַמַּעַל הַזֶּה אֲשֶׁר מַעַלְתֶּם בְּאֵלֵהי יִשְׂרָאֵל לְשׁוּב הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי יְהוָה בְּבִנְיַתְכֶם לָכֶם מִזְבֵּחַ... אִם־טִמְאַה אֶרֶץ אַחֲזַתְכֶם עָבְרוּ לָכֶם אֶל־אֶרֶץ אַחֲזַת יְהוָה אֲשֶׁר שָׁכַן־שָׁם מִשְׁכַּן יְהוָה וְהָאֶחָזֶה בְּתוֹכֵנוּ וּבִיהוֹה אֶל־תִּמְרְדוּ וְאִתְּנוּ אֶל־תִּמְרְדוֹ בְּבִנְיַתְכֶם לָכֶם מִזְבֵּחַ מִבְּלַעַד־י מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ... כֹּה וַיַּעֲנוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וְחֻצֵי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה...

וְנֹאמַר וְהִיָּה כִּי־יֹאמְרוּ אֵלֵינוּ וְאֶל־דֹרְתֵינוּ מֵחֵר וְאִמְרֵנוּ רְאוּ אֶת־תְּבִינֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֲשֶׁר־עָשׂוּ אֲבוֹתֵינוּ לֹא לְעוֹלָה וְלֹא לְזֶבֶח כִּי־עַד הוּא בִּינֵינוּ וּבִינֵיכֶם: חֲלִילָה לָנוּ מִמֶּנּוּ לְמַרְדּ בִּיהוָה וְלְשׁוּב הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי יְהוָה לְבָנוֹת מִזְבֵּחַ לְעֹלָה לְמִנְחָה וּלְזֶבֶח מִלֵּבֵד מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר לִפְנֵי מִשְׁכָּנוֹ:

ובספר מלכים כתוב שאיסורים אלה לא חלו לפני בניין ביהמ"ק, מה שנקרא "התר במות", ואחר הבנותו, לא קבלו את האיסורים, ובמלכות עשרת השבטים, המלכים בנו במות וביהודה יחידים בנו במות עד ימי חזקיהו.

השאלה הגדולה: על סמך מה נהגו התר הבמות המוזכר בפרק יד דזבחים? "באו לנוב וגבעון, הותרו הבמות."

ב. גישות המאירי, והמשך חכמה, והיעב"ץ, ובעקבותיהן הגריד"ס, ספר חבל נחלתו, הרב אביגדור מילר, ועוד ספרי ימינו

רקע הסטורי מספר שמואל: במות השופט עלי הכהן, הארון נלקח על ידי הפלשתים, ושילה חרב. אז הותרו הבמות לפי חז"ל. והארון נשאר מחוץ למשכן כל ימי עמדו בנוב וגבעון.

לשון המאירי:

"והביאו המשכן והמזבח לגבעון ולא היה הארון עמו שכבר היה מוגלה ביד פלשתים ואף כשחזר להם לא קבעוהו עם המשכן והמזבח לא בנוב ולא בגבעון מפני שמתיראים היו עליו והיו מעמידין אותו בערי המבצר, וכן שעמד זמן בבית עובד אדום עד שהעלהו דוד לציון וכל זמן זה - הואיל ולא היה הארון קבוע עם המזבח - הותרו הבמות. באו לירושלם ונבנה בית עולמים והוקבע הכל על מכונן וארון אצל מזבח נאסרו הבמות ולא היתה להן עוד היתר."

בספר חבל נחלתו הביא דברי המשך חכמה, שפירש שהמזבח שבנו בבוכים אחרי מות יהושע לא הותר ע"פ הוראת שעה אלא לפי שהוציאו את הארון משילה, כמו שהוציאוהו פעם והביאוהו לשכם בימי יהושע, וזה התיר להם לזבוח על המזבח בבוכים. וכן במלחמת השבטים בגבעה.

וזה העקרון: היתר הבמות משום העדר הארון. לדעת המשך חכמה, דברי הרמב"ם בהלכות בית הבחירה ד' ("אבן הייתה בקודש הקודשים במערבו, ועליה היה הארון מונח, ולפניו צנצנת המן ומטה אהרון. ובעת שבנה שלמה את הבית, וידע שסופו ליחרב, בנה מקום לגנוז בו הארון למטה, במטמונייות עמוקות ועקלקלות; ויאשיהו המלך ציווה וגנזו במקום שבנה שלמה") הם משום שהארון הוא חלק הכרחי של המקדש. בלי הארון יתר הבמות. ואמר הגריד"ס שכל קדושת המקדש מפאת המצאות הארון. ולכן פסק הרמב"ם שמקריבים אפילו בימינו כי הארון עדיין שם.

ג. דברי הרמב"ם בפירוש המשניות לזבחים: איך הותרו הבמות בימי גלגל וגם בימי נוב וגבעון:

ה: באו לגלגל והותרו הבמות קדשי קדשים נאכלים כו': הגלגל לא היה בו בית בנוי אלא המשכן בעצמו שהיה במדבר אלא לפי שתלה הכתוב איסור הבמות במחנה והוא שנאמר אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה ונתן טעם בזה למען אשר יביאו בני ישראל את זבחיהם וגו' וזהו איסור הבמות לפי שמיום שפסקו המחנות [תרגום הרי"ק: "חיסול מחנות"] ונכנסו לארץ ר"ל ארץ כנען והוא הזמן שבאו לגלגל נסתלקה מצות לא תעשה זו ונשאר מותר שכל מי שרוצה להקריב בבמה מקריב כמו שהיה קודם המשכן שלא נאסר זה אלא במדבר במקום שהיו המחנות וראה גם ראה מה שאמר וקדשים קלים בכ"מ לפי שלא היה שם מחנה ידוע ופשטו בנ"א בארץ:

ו: באו לשילה נאסרו הבמות לא היה שם תקרה כו': נקרא שילה בית וכן כתוב ותביאנהו בית ה' שילה ונקרא משכן והוא מה שנאמר ויטש משכן שילה לפי שהיה כמו שאמרנו ואחר שהיה שם בנין אז הוא מנוחה לפי שנתיישבו ולא היתה שם נסיעה וה' צוה שלא להקריב בבמות לכשתהיה שם מנוחה והוא מה שנאמר כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ומכאן ראינו שבשעה שיגיעו אליה שיהא אסור עליהן להקריב בבמות...

חבל נחלתו:

יש מקום לומר שעפ"י דברי הרמב"ם הללו ישנן שתי סיבות לומר שהותרו הבמות. ישנה הסיבה בזמן נוב וגבעון שארון לא היה במקומו ואז המזבח ירד ממדרגתו להיות במה גדולה. וישנה הסיבה שהיתה בגלגל שבטלה החלוקה למחנות שכינה לוי וישראל ולכן אף המשכן כולו ירד ממדרגתו לדרגת במה גדולה.

אני יכול לקבל דבריו לגבי ההיתר בזמן גלגל, אבל לגבי ההיתר בזמן נוב וגבעון יש לקרוא את כל דברי הרמב"ם:

ז: באו לנוב ולגבעון הותרו הבמות קדשי קדשים כו': אחר שחרב מקדש שילה בעונות אבותינו הקימו אהל מועד שנעשה במדבר בנוב אח"כ חרב נוב הקימו אותו בגבעון ועמד בגבעון ובנוב נ"ז שנה ובתוך זמן זה היתה ההקרבה מותרת בבמות לפי ששילה היא המנוחה שרמז עליה הכתוב וירושלים היא הנחלה כמו שנבאר ונאמר באיסור הבמות כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה. ואילו היתה כוונת הכתוב לומר שמאחר שיגיעו אל המנוחה אסרו הבמות לעולם לא היה אומר ואל הנחלה אבל הכוונה כי מאחר שהגיעו למנוחה נאסרו כל הבמות וכיון שהגיעו אל הנחלה נאסרו ג"כ והראיה שהן מותרות בין המנוחה והנחלה והוא מה שאמר למה חלקן הכתוב ליתן היתר בין זה לזה ובתוך הזמן שהיה המקדש בשילה ושהיה בירושלים היתה השכינה בנוב ובגבעון.

שיטת הרמב"ם באה מהתלמוד כפי שנראה בהמשך. וברור שלרמב"ם, היתר הבמות לא היה קשור להעדר הארון, ולהפך, איסור הבמות שהתחיל בבית הראשון ונמשך עד ימינו לא קשור בהמצאות הארון במקדש בירושלים כפי שיצויין למטה בקטע ה'.

ד. אצל הרמב"ם, קדושת המקדש היא איסור הכניסה, כמו בכלים פרק א, שהוא מצטט בהלכות בית הבחירה ז'

בין האולם ולמזבח מקודש ממנה--שאין בעלי מומין ופרועי ראש וקרועי בגדים, נכנסין לשם. [כא] ההיכל מקודש מבין האולם ולמזבח--שאין נכנס לשם, אלא רחוץ ידיים ורגליים. [כב] בית קודש הקודשים מקודש ממנו--שאין נכנס לשם אלא כוהן גדול ביום הכיפורים, בשעת העבודה.

ז.כ. [כג] מקום שהיה בעלייה מכוון על קודש הקודשים--אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע, לידע מה הוא צריך לחזק בדקו.

ז.כא. בשעה שנכנסין הבנאים לבנות ולתקן בהיכל, או להוציא משם את הטומאה--מצוה שיהיו הנכנסין כוהנים תמימים; לא מצאו תמימים.

ה. טיב קדושת המקדש:

א.ג. **כיון שנבנה המקדש בירושלים--נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה', ולהקריב בהן קרבן;** ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד, ובהר המורייה שבה--שנאמר "ויאמר דויד--זה הוא, בית ה' האלוהים; וזה מזבח לעולה, לישראל" (דברי הימים א כב, א), ואומר "זאת מנוחתי, עדי עד" (תהילים קלב, יד).

קדושת המקדש ואיסור הבמות שהתחילו בבית הראשון ונמשכים עד ימינו לא קשורים בהמצאות הארון במקדש בירושלים, אלא גזירות הכתוב הם.

ו.יג. [יד] כל מקום שלא נעשה בכל אלו, וכסדר הזה--לא נתקדש קידוש גמור. וזה שעשה עזרא שתי תודות, זכר הוא שעשה; ולא במעשיו נתקדש המקום, שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובמה נתקדשה: בקדושה ראשונה שקידשה שלמה--שהוא קידשה העזרה וירושלים לשעתה, וקידשה אותן לעתיד לבוא.

המדובר:

ג. ויאמר יהוה אליו שְׁמַעְתִּי אֶת־תְּפִלָּתְךָ וְאֶת־תַּחֲנֻנְתְּךָ אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתָּה לְפָנַי הַקְדַּשְׁתִּי אֶת־הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתָ לְשׁוֹם־שְׁמִי שָׁם עַד־עוֹלָם וְהָיוּ עֵינַי וְלִפְנֵי שָׁם כָּל־הַיָּמִים

ו.יד. [טו] לפיכך מקריבין הקרבנות כולן, אף על פי שאין שם בית בנוי; ואוכלין קודשי קודשים בכל העזרה, אף על פי שהיא חרבה ואינה מוקפת במחיצה; ואוכלין קודשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים, אף על פי שאין שם חומה: **שקדושה הראשונה קידשה לשעתה, וקידשה לעתיד לבוא.**

ו.טו. [טז] ולמה אני אומר במקדש בירושלים, שקדושה ראשונה קידשתן לעתיד לבוא, ובקדושת שאר ארץ ישראל לעניין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן, לא קידשה לעתיד לבוא: לפי שקדושת המקדש בירושלים--מפני השכינה, ושכינה אינה בטילה. והרי הוא אומר "והשימותי את מקדשיכם" (ויקרא כו, לא); ואמרו חכמים, אף על פי ששוממין, בקדושתן הן עומדים.

ו, טז אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות, אינו אלא מפני שהוא כיבוש רבים; וכיון שנלקחה הארץ מידיהם--בטל הכיבוש ונפטרה מן התורה מן המעשרות ומן השביעית, שהרי אינה ארץ ישראל. וכיון שעלה עזרא וקידשה, לא קידשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה; ולפיכך כל מקום שהחזיקו בו עולי בבל, ונתקדש בקדושת עזרא השנייה--הרי הוא מקודש היום, ואף על פי שנלקחה הארץ ממנו, וחייב בשביעית ובמעשרות, על הדרך שביארנו בהלכות תרומה.

ונראים דברי הרדב"ז בהסבר שיטת הרמב"ם המחלקת בין קדושת הארץ שבטלה בראשונה וקדושת המקדש שלא בטלה בכלל, היינו אומרם ז"ל "עשר קדושות הן: ארץ ישראל, מקודשת מכל הארצות. ומה היא קדושתה--שמביאין ממנה העומר והביכורים ושתי הלחם, מה שאין מביאין כן מכל הארצות." חדא, דזמנין דאין לה קדושתה, ותרי למה לא הזכיר ששם בארץ חלות המצוות התלויות בארץ, שביעית תרומות ומעשרות וכו'? יש לומר שכל המצוות התלויות בארץ הן על תנאי שהארץ עומדת בקדושתה, אבל קדושת המקדש לא בטלה, וממילא צריכים להביא את הקרבנות, והנמנים כאן במשנה כולם חובות הציבור המובאות מהארץ, וקדושת הארץ לגביהן, הנובעת מקדושת המקדש, אינה בטלה לעולם כמו קדושת המקדש. ודו"ק.

לו קדושת המקדש היתה תלויה בהמצאות הארון או גורם אחר, היה לו לרמב"ם לציין את זה, כמו שהוא ציין שקדושת הארץ היתה תלויה בגורם מיוחד וניתנת לביטול. וכמו שכתב בספר המצוות אצל קידוש החדש:

הנני מוסיף לך באור: אילו הנחנו, למשל, שבני ארץ ישראל ייעדרו מארץ ישראל - חלילה לאל מלעשות זאת, לפי שכבר הבטיח שלא ימחה ולא ישרש את שארית האומה לגמרי - [ואילו הנחנו] שלא יהיה בית דין בנמצא, ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנסמך בארץ ישראל - הרי אז לא היה חשבוננו זה מועיל לנו כלל בשום אופן, לפי שאין לנו לחשב בחוצה לארץ ולעבר שנים ולקבוע חודשים אלא באותם התנאים הנזכרים, כמו שביארנו "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" (ישעיה ב, ג).

היה לו לכתוב כאן:

אילו הנחנו, למשל, שהארון ייעדר מהמקדש חו"ש, הרי אז תיבטל קדושת המקדש, ולא היינו מקריבין הקרבנות כולן, אף על פי שהבית בנוי על תיקונו; ולא היינו אוכלין קודשי קודשים בעזרה, אף על פי שהיא בנויה ומוקפת במחיצה; ולא היינו אוכלין קודשים קלים ומעשר שני בירושלים, אף על פי שהיתה שם חומה, שקדושה הראשונה קידשה כל עוד שהארון נמצא במקדש.

אבל הוא לא כתב את זה. קשה להגיד שלשיטת הרמב"ם, קדושת המקדש תלויה בהמצאות הארון.

לסיכום: אצל הרמב"ם מצאנו שקדושת הארץ מותנית, שהיא תלויה במציאות מסויימת. והוא תיאר אותה. אצל קידוש החדש גם פירש שיש תלות. ואילו אצל קדושת המקדש, לא מצאנו תלות. אדרבא. הוא הביא פסוקים מפורשים המראים על האמת המוחלטת.

ו. הרמב"ם בהלכות בה"ב ד' על פי הרמב"ם

א אבן הייתה בקודש הקודשים במערבו, ועליה היה הארון מונח, ולפניו צנצנת המן ומטה אהרון. ובעת שבנה שלמה את הבית, וידע שסופו ליחרב, בנה מקום לגנוז בו הארון למטה, במטמוניות עמוקות ועקלקלות; ויאשיהו המלך ציווה וגנוזו במקום שבנה שלמה, שנאמר "ויאמר ללוויים המבינים לכל ישראל הקדושים לה", תנו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה בן דויד מלך ישראל--אין לכם משא, בכתף; עתה, עבדו את ה' אלוהיכם. . . ." (דברי הימים ב לה, ג).

ב ונגנז עמו מטה אהרן והצנצנת, ושמן המשחה; וכל אלו לא חזרו בבית שני. ואף אורים ותומים שהיו בבית שני--לא היו משיבין ברוח הקודש ולא היו נשאלין בהן, שנאמר "עד עמוד כוהן, לאורים ותומים" (ראה עזרא ב,סג; נחמיה ז,סה); ולא היו עושין אותן אלא כדי להשלים שמונה בגדים לכהן גדול, כדי שלא יהא מחוסר בגדים.

ג [ב] בבית ראשון היה כותל מבדיל בין הקודש ובין קודש הקודשים, עובייו אמה. וכיון שבנו בית שני, נסתפק להם אם עובי הכותל היה ממידת הקודש או ממידת קודש הקודשים...

נחזור לקושיית האחרונים כאן: **למה כנראה הרמב"ם "פסק", היינו, הכריע, בדבר תולדות הארון? הלא הוא מחלוקת חז"ל בהסטוריה, וגם אין לא השלכות הלכתיות?** תשובתם מובאת לעיל, אבל מבוססת על שיטת המאירי המנוגדת לשיטת הרמב"ם המפורשות!

יש להשוות את זה לדבריו בהקדמה ליד החזקה. שם הוא מפרש את המסורות בתושב"ע כדרכו בקודש, וכמו בפרקי א' וב' מהלכות בית בבחירה שמביא מסורות המקדש ומקום המזבח.

כל התורה--כתבה משה רבנו קודם שימות, בכתב ידו. ונתן ספר לכל שבט ושבט; וספר אחד--נתנהו בארון לעד, שנאמר "לקוח, את ספר התורה הזה, ושמתם אותו, מצד ארון ברית ה' אלוהיכם; והיה שם בך, לעד" (דברים לא,כו).

ג והמצוה, שהיא פירוש התורה--לא כתבה; אלא ציווה בה לזקנים וליהושוע ולשאר כל ישראל, שנאמר "את כל הדבר, אשר אנוכי מצווה אתכם--אותו תשמרו, לעשות. . ." (דברים יג,א). ומפני זה נקראת תורה שבעל פה.

ד אף על פי שלא נכתבה תורה שבעל פה, לימדה משה רבנו כולה בבית דינו לשבעים זקנים; ואלעזר ופינחס ויהושוע, שלושתן קיבלו ממשה. וליהושוע שהוא תלמידו של משה רבנו, מסר תורה שבעל פה וציווהו עליה; וכן יהושוע, כל ימי חייו לימד על פה וכו'.

נמצא מרב אשי עד משה רבנו--ארבעים איש, ואלו הן: (א) רב אשי, (ב) מרבא, (ג) מרבה, (ד) מרב הונא, (ה) מרבי יוחנן ורב ושמואל, (ו) מרבנו הקדוש, (ז) מרבן שמעון אביו, (ח) מרבן גמליאל אביו, (ט) מרבן שמעון אביו, (י) מרבן גמליאל הזקן אביו, (יא) מרבן שמעון אביו, (יב) מהילל אביו ושמאי, (יג) משמעיה ואבטליון, (יד) מיהודה ושמעון, (טו) מיהושוע וניתאי, (טז) מיוסף ויוסף, (יז) מאנטיגנוס, (יח) משמעון הצדיק, (יט) מעזרא, (כ) מברוך, (כא) מירמיה, (כב) מצפניה, (כג) מחבקוק, (כד) מנחום, (כה) מיואל, (כו) ממיכה, (כז) מישעיה, (כח) מעמוס, (כט) מהושע, (ל) מזכריה, (לא) מיהוידע, (לב) מאלישע, (לג) מאליהו, (לד) מאחייה, (לה) מדויד, (לו) משמואל, (לז) מעלי, (לח) מפינחס, (לט) מיהושוע, (מ) ממשה רבנו רבן של כל הנביאים, מעם ה' אלוהי ישראל.

כב כל אלו החכמים הנזכרים, הם גדולי הדורות--מהם ראשי ישיבות, ומהם ראשי גליות, ומהם מסנהדרי גדולה. ועימהם בכל דור ודור, אלפים ורבבות ששמעו מהם ועימהם.

כג רבינא ורב אשי, הם סוף חכמי התלמוד; ורב אשי הוא שחיבר התלמוד הבבלי בארץ שנער, אחר שחיבר רבי יוחנן התלמוד הירושלמי בכמו מאה שנה.

כד ועניין שני התלמודין--הוא פירוש דברי המשנה וביאור עמוקותיה, ודברים שנתחדשו בכל בית דין ובית דין מימות רבנו הקדוש ועד חיבור התלמוד. ומשני התלמודין, ומן התוספתא, ומספרא ומספרי, ומן התוספתות--מכולם יתבאר האסור והמותר, והטמא והטהור, והחייב והפטור, והכשר והפסול, כמו שהעתיקו איש מפי איש מפי משה מסיני.

מצות עשה לעשות בית לה', מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלוש פעמים בשנה-- שנאמר "ועשו לי, מקדש" (שמות כה, ח); וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבנו, והיה לפי שעה-- שנאמר "כי לא באתם, עד עתה . . ." (דברים יב, ט).

א, ב כיון שנכנסו לארץ, העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו. ומשם באו לשילה, ובנו שם בית של אבנים; ופרסו יריעות המשכן עליו, ולא הייתה שם תקרה. ושלוש מאות ותשע ושישים שנה, עמד מקדש שילה. וכשמת עלי, חרב ובאו לנוב ובנו שם מקדש; וכשמת שמואל, חרב ובאו לגבעון ובנו שם מקדש. ומגבעון באו לבית העולמים. וימי נוב וגבעון, שבע וחמישים שנה.

א, ג כיון שנבנה המקדש בירושלים-- נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה', ולהקריב בהן קרבן; ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד, ובהר המורייה שבה-- שנאמר "ויאמר דויד-- זה הוא, בית ה' האלוהים; וזה מזבח לעולה, לישראל" (דברי הימים א כב, א), ואומר "זאת מנוחתי, עדי עד" (תהילים קלב, יד).

א, ד בניין שבנה שלמה, כבר מפורש במלכים; וכן בניין העתיד ליבנות-- אף על פי שהוא כתוב ביחזקאל, אינו מפורש ומבואר. ואנשי בית שני-- כשבנו בימי עזרא-- בנוהו כבניין שלמה, ומעין דברים המפורשים ביחזקאל.

הקטע האחרון הזה, למאי הלכתא? אלא לומר שעשו כמו שקבלו מהנביאים.

א, ב, א **המזבח, מקומו מכוון ביותר; ואין משניו אותו ממקומו לעולם**, שנאמר "וזה מזבח לעולה, לישראל" (דברי הימים א כב, א). ובמקדש נעקד יצחק אבינו, שנאמר "ולך לך, אל ארץ המורייה" (בראשית כב, ב) ונאמר "וייבן שלמה את הבית, בהר המורייה" (ראה מלכים א ו, יד; דברי הימים ב ג, א). [ב] ומסורת ביד הכול, שהמקום שבנה בו דויד ושלמה המזבח בגורן ארוונה-- הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נוח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל. ובו הקריב אדם הראשון כשנברא קרבן, ומשם נברא; אמרו חכמים, אדם ממקום כפרתו נברא.

ב, ב, ג [ג] **מידות המזבח מכוונות הרבה, וצורתו ידועה איש מאיש**. ומזבח שבנו בני הגולה, כעין מזבח שעתיד להיבנות עשוהו; ואין להוסיף על מידתו, ולא לגרוע ממנה. [ד] **ושלושה נביאים עלו עימם מן הגולה-- אחד העיד להן על מקום המזבח, ואחד העיד להן על מידותיו; ואחד העיד להן שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות, אף על פי שאין שם בית**.

ב, ג, ה [ה] **מזבח שעשה משה, ושעשה שלמה, ושעשו בני הגולה, ושעתיד להיעשות-- כולן עשר אמות גובה כל אחד מהן; וזה הכתוב בתורה "שלוש אמות, קומתו" (שמות כז, א; שמות לח, א), מקום המערכה בלבד. ומזבח שעשו בני הגולה, וכן העתיד להיבנות-- מידת אורכו ורוחבו, שלושים ושתיים אמות על שלושים ושתיים**.

עכשיו רואים שבהלכות בית הבחירה פרק ד', הרמב"ם בא למקם מקום ההיכל ומחיצותיו על פי המסורה, והעיקר שם הוא מקום אבן השתיה, וזה ברור מהמשך דבריו שם.

מהו דתימא? שיש למקם את קה"ק בנקודה אחרת בהר הבית. קא משמע לן שכמו שאבן השתיה היתה בבית הראשון באמצע קודש הקדשים, ועליה היה הארון מונח, כן גם בבית השני שאבן השתיה תהיה באמצע קודש הקדשים, ודייקו במקום מאד עד שהסתפקו לגבי אמת הטרקסין המפרידה בין הקודש ובין קודש הקדשים כמפורש בעירובין ויומא וכו'. קא משמע לן שכמו שמקום הר הבית הוא מסורת בדינו, הוא ולא אחר, (הר גריזים, שילה, וכו') וכמו שמקום המזבח הוא מדוייק ומסורה איש מפי איש, כן מקום בית קודש הקדשים. פעם הארון והמטה וצנצנת המן היו שם, אבל עדיין בקדושתו עומד ואבן השתיה לא תזוז משם. ודייק בלשון הרמב"ם, שהארון, והמון, והמטה, ושמן המשחה לא חזרו, וגם האורים ותומים לא היו עונים להם, והשלימום כדי שהכהן הגדול יהיה לבוש כהלכה, היינו

להעדר האורים ותומים היה נפקא מינה לעיכובא, ואילו לשאר הנגזים, כולל הארון, לא היה צורך בהשלמה כי להם לא היה נפקא מינה לעיכובא. וכל זה לפי פסוקים מפורשים, שאינם תולים את הקדושה על המצאות הארון אלא בזה שהבית נבחר ומקודש לעולם ולא יוחלף. (ולוא דמסתפינא, הייתי אומר שנקודה זאת הטעתה את הרבנים, והיו צריכים לטעון שלרמב"ם קדושת המקום נובעת **מהמצאות אבן השתיה**.)

...

ז. זבחים ס"א ע"ב

אמר רב הונא אמר רב מזבח של שילה של אבנים היה דתניא ר"א בן יעקב אומר מה תלמוד לומר (שמות כ) אבנים (דברים כז) אבנים (דברים כז) אבנים שלש פעמים אחד של שילה ואחד של נוב וגבעון ובית עולמים. פירוש רש"י שם: נוב וגבעון - חד חשיב להו, דשניהם במה ואינן קדושים.

וכתב הר"א שנדורפי:

נמצאנו למדים שכאשר הארון אינו נמצא במשכן - קדושת המשכן יורדת, והוא אינו קרוי "משכן", אלא רק "במה גדולה!" [על השאלה כיצד יתכן שהמשכן בנוב ובגבעון היה בלי הארון? עיין במאמר "מדוע לא החזירו בני ישראל את ארון הברית למשכן בשובו משדה פלשתים?"].

רש"י במסכת זבחים (סא ע"ב) כתב את הדברים בצורה חריפה ביותר: "נוב וגבעון - חד חשיב להו, דשניהם במה ואינן קדושים".

ולא נראה לי, כי שם זבחים הדיון הוא בקדושת המזבח, כי בדף הקודם למדנו על שפקעה קדושת המשכן וכליו בשעת הפירוק והמסעות, נפקא מינה לאכילת קדשים, וכאן פירושו שמזבחות שילה נוב וגבעון וירושלים עיקרם אבן ולא עצים ונחושת ממולאים עפר בחנותו וריקן במסעו כמזבח משה, והם לא היו מְטַלְטְלִין כמוהו, אלא, אחר שהוציאו את המקדש משם, נשאר האבנים ובטלה קדושתן, ואילו מזבח משה קיימי בקדושתו והלך עמם. **ולמדנו רש"י שמזבחות נוב וגבעון נחשבו אחד וגם שקדושתן בטלה עתה.** וזה מסביר למה רש"י כתב "ואינן קדושים" בלשון הוה. וסוד גדול בזה לעיקר טענתו, שהפלשתים מצאו רק קירות האבן של משכן שילה ואבני המזבח המחבורות לקרקע בחצר משכן שילה, וכבר לא היתה בכולן קדושה כי כבר פיננו משם את המשכן וכליו העומדים בקדושתן בכל מקום שיילכו ולא בטלה קדושתן בשעת המסע, היינו בין שילה לנוב, ובין נוב לגבעון ובין גבעון לירושלים. ועיין לקמן למה לא היה הוה אמינה לחז"ל שמדובר כאן במשכן עצמו.

ח. הבנת הרבמ"ם בזבחים קי"ט ע"א: מעשר שני בבמה גדולה

חבל נחלתו:

מעשר שני בבמה גדולה.

שנינו במשנה בזבחים (פי"ד מ"ו): "באו לשילה נאסרו הבמות לא היה שם תקרה אלא בית של אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן והיא היתה מנוחה קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה". ועולה שבשילה היה מותר לאכול מעשר שני בכל הרואה. לעומת זאת במשנה הבאה נאמר: "באו לנוב ולגבעון הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים קדשים קלים בכל ערי ישראל". **ולא הוזכר לגבי זמן היתר הבמות דין מעשר שני.**

ופרש הרמב"ם (זבחים פי"ד מ"ז): "ולא הזכיר גם מעשר שני לפי שהוא נאכל במקום שנאכלים קדשים קלים לעולם, וכיון שהותר להם להקריב בכל מקום באותו הזמן הותר להם גם לאכל בכל מקום והוא אמרו קדשים קלים בכל ערי ישראל, ואי אפשר זה בקדשי קדשים לפי שבהן אמר הכתוב במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד. ובזמן שאינו מותר לאכל קדשים קלים בכל מקום יהיה המעשר טעון הבאת מקום והוא אמרו לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך וכו', ולא אמר בזמן הגלגל בכל ערי ישראל, לפי שלא היו אז לישראל ערים מוכנות, אלא היו עוסקים בכבושם".

וכן כתב ר' עובדיה מברטנורא: "קדשים קלים בכל ערי ישראל – והוא הדין למעשר שני, שהרי הקישן הכתוב, דכתיב (שם) לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו', וכל נדריך אשר תדור, בזמן שקדשים קלים טעונים הבאת מקום אף מעשר שני טעון הבאת מקום, בזמן שקדשים קלים בכל ערי ישראל אף מעשר שני בכל ערי ישראל".

תמוה לכאורה שדברי הרמב"ם ורע"ב אינם לפי ר' יהודה שהלכה כמותו ביחס לר"ש.

בזבחים (ק"ט ע"א) נאמר: "א"ל ריש לקיש לר' יוחנן: מעשר שני נמי ליתני! א"ל: מעשר – שם שם מארון קא ילפי, כיון דארון לא הוה, מעשר נמי לא הוה. אי הכי, פסח וקדשים נמי דשם שם מארון ילפי, דכיון דארון לא הוה אינהו נמי לא הוה! א"ל: [דאמר לך] הא מני? ר"ש היא, דאמר: אף צבור לא הקריבו אלא פסח וחובות הקבוע להן זמן, אבל חובות שאין קבוע להם זמן הכא לא קרב, מעשר בהמה חובות שאין קבוע להן זמן הוא, ואיתקש מעשר דגן למעשר בהמה. מכלל דלרבי יהודה קרב? אין, דהאמר רב אדא בר מתנה: מעשר שני ומעשר בהמה נאכלין בנוב וגבעון לדברי רבי יהודה. והא בעי בירה! ולאו תני רב יוסף, שלש בירות הן: שילה, ונוב וגבעון, ובית עולמים? הוא תני לה והוא אמר לה: לאכילת מעשר שני ואלבי' דרבי יהודה".

פרש רש"י (זבחים ק"ט ע"א):

"מני – הך מתני' דקתני מעשר שני בכל ערי ישראל ולא היה צריך להביאן שם".

"ר"ש היא – דאמר חובות שאין קבוע להם זמן לא קרבו בנוב וגבעון והיינו בכורות ומעשר בהמה ויליף טעמא כדאמרן לעיל בגלגל וכיון דמעשר בהמה לא הוה התם מעשר דגן נמי לא בעי לאיתויי התם דאיתקוש להדדי דכתיב (דברים יד) עשר תעשר ואמרינן בשתי מעשרות הכתוב מדבר במסכת בכורות (דף נג:):".

"ה"ג – אבל לר' יהודה ה"נ דאמר רב אדא בר אהבה מעשר שני נאכל בנוב וגבעון לדברי ר' יהודה".

עולה שזו מחלוקת תנאים האם מעשר שני נאכל בנוב וגבעון בתוך העיר לר' יהודה, או בכל ערי ישראל לפי ר"ש. והעיר תוס' (זבחים ק"ט ע"א): "הא מני רבי שמעון היא – הכי נמי מצי למימר רבנן היא דאמרי חובות ליחיד לא קרבו בשעת היתר הבמות אף בבמת צבור וכן רבי מאיר אלא נקט ר' שמעון משום דעביד הך דרשא עשר תעשר בשני מעשרות הכתוב מדבר".

אלא שכאמור לעיל פרט לר' יהודה שסובר שהכל קרב בבמה גדולה, לפי חכמים לא הקריבו חובות יחיד בבמה גדולה, וא"כ כיון שמעשר שני הושווה למעשר בהמה ולגבי מעשר בהמה לא קרב בבמת ציבור (לפי חכמים) פסקו הראשונים כאן כמו ר"ש ולא כמו ר' יהודה.

עד כאן דבריו. נראה לי שיש לחזור לגרסתו במשנה. דין מקום אכילת מעשר שני לא נזכר במדבר כי אז לא היו שום מעשרות. דין מעשר שני לא נזכר בגלגל מאותה סיבה: גם אז לא היו שום מעשרות. דין מקום אכילת מעשר שני בשילה כקדשים קלים, בכל הרואה מפורש אבל **דין מעשר שני לא נזכר בנוב וגבעון.** דין מעשר שני בירושלים כקדשים קלים, לפני מן החומה. לשאלה, למה הרמב"ם לא הזכיר מעשר שני בנוב וגבעון כבר ענה הרמב"ם עצמו, "לפי שהוא נאכל במקום שנאכלים קדשים קלים לעולם." לרמב"ם, מעשר שני בזמן נוב וגבעון היה נאכל בכל ערי ישראל.

כנראה זו היתה שאלת ריש לקיש: א"ל ריש לקיש לר' יוחנן: מעשר שני נמי ליתני!
פירוש: למה התנא במשנה לא הזכיר מעשר שני בנוב וגבעון?
ותשובת רבי יוחנן היתה: א"ל: מעשר – שם שם מארון קא ילפי, כיון דארון לא הוה, מעשר נמי לא
הואי.

פירוש: **שמעשר שני לא היה נאכל (בכלל) וזה משום העדר הארון מהמשכן.**
והמשיך רבי יוחנן שכל תשובותיו לריש לקיש היו לשיטת רבי שמעון שאמר, "אף ציבור לא הקריבו
(בזמן נוב וגבעון) אלא פסח וחובות הקבוע להם זמן, אבל חובות שאין קבוע להם זמן הכא והכא (גם
בבמה גדולה גם בבמה קטנה) לא קרב." וזה כולל מעשר בהמה ומעשר שני. **אבל: מכלל שלשיטת רבי
יהודה קרב. כי נוב וגבעון היו בירות. (אלא, שלא היתה הקפדה שיהיו דווקא ליד המשכן, אלא בכל
ערי ישראל.) היינו, החבל נחלתו שאל למה הרמב"ם לא פסק כמו רבי יהודה, והתשובה היא
שהרמב"ם כן פסק כרבי יהודה, רק שהחבל נחלתו הבין שיטת רבי יהודה לא כרמב"ם אלא
כפירוש רש"י.**

ט. הגמרות בירושלמי סוף מגילה, פרק א' הלכה יב

ר' יסא בשם ר' יוחנן: זה סימן. כל זמן שהארון מבפנים, הבמות אסורות. יצא, הבמות מותרות.

פירוש: הָהוּא אמינא הזה שימש, כנראה, לבסיס שיטת המאירי שכולם הלכו בעקבותיו.

ר' זעירא בעא קומי ר' יסא: אפיל לשעה כגון ההיא דעלי?
פירוש: ר' זעירא מניח שר' יסא דבר על סיבתיות. ושיטה כזאת פותחת פתחון פה להתר במות זמני
קצר.

ר' אבהו בשם ר' יוחנן (דברים יב) שם [דברים טז] שם. מה שם שנאמר להלן הבמות אסורות אף שם
שנאמר כאן הבמות אסורות.

המכון הירושלמי (וכן בטקסט שהעתקתי כאן מאתר מכון ממרא) מפרש את זה לפי הקרבן העדה,
ואילו הפני משה מביא פירוש אחר ומייחס הפסוקים לספרים אחרים, **אבל הצד השווה שביניהם הוא
ש"לא. הוא רק סימן. לא סיבה."**

ר"ש בן לקיש בעא קומי ר"י: מעתה אם אין ארון אין פסח?!

הוא מניח שלא היה ארון (בבית השני לפי הפני יהושע, בנוב וגבעון לפי הקרבן העדה), ושואל שאלה
דומה לזו של ר' זעירא לרבי יוחנן. הוא הבין סבתיות, והתשובה היא שהמצאות הארון היא רק סימן:

א"ר יוסי בי ר' בא אזכרה אזכרה. מה אזכרה שנאמר להלן הבמות אסורות אף אזכרה שנאמר כאן
הבמות אסורות. וכן היה ר' יודה ור' שמעון אומר, מעשר שני בנוב ובגבעון ניחא כר' יודה, דרבי יודה
אומר חטאת פסח ליחיד בבמה גדולה אין חטאת פסח ליחיד בבמה קטנה. כר' שמעון דרבי שמעון אמר
אף הציבור אינו מביא אלא מה שקבע עליו הכתוב. סבר ר"ש משנקבע מעשר שני עוד לא פסק.

שני פירושים לשיטת ר' יהודה: מעשר שני היה נאכל אך ורק בנוב וגבעון (שיטת הפני משה נגד שיטת
הרמב"ם) או מעשר שני היה נוהג בזמן נוב וגבעון, אלא שהיה נאכל בכל ערי ישראל (שיטת הרמב"ם
בהסבר המשנה בזבחים).

הנטייה למצוא סבתיים באירועים היסטוריים נקראת בלטינית cum hoc post hoc ergo propter hoc. ergo propter hoc

תרגום: "אחרי זה, לכן משום זה", או "אם זה, לכן משום זה." ובאנגלית ידועה בשם The Correlation Fallacy.

היא סברה מפתה להגיד שהיות והארון לא היה במקדש בזמן התר הבמות, הוא הסיבה להתר הבמות. **וכן פירש המאירי והבאים אחריו.** ואכן ראינו בגמרא לעיל שאפילו היו מן האמוראים שנראה להם כן, אלא שנדחו דבריהם כפי שנראה בהמשך הסוגיא המובא למטה.

י. נפקא מינות להלכה: קרבנות שלא הקריבו בבמה גדולה

עוד מבעל החבל נחלתו:

נאמר בברייתא בזבחים (ק"ז ע"א): "ת"ר: כל נידר ונידב היה קרב בבמה, שאין נידר ונידב אין קרב בבמה, מנחה וניזירות קריבין בבמה, דברי ר"מ; וחכ"א: לא קרבו יחיד אלא עולות ושלמים בלבד. ר' יהודה אומר: כל שהצבור והיחיד מקריבין באהל מועד שבמדבר – מקריבין באהל מועד שבגלגל, מה בין אהל מועד שבמדבר לבין אהל מועד שבגלגל? אהל מועד שבמדבר לא היו במות מותרות, אהל מועד שבגלגל היו הבמות מותרות; ובמתו שבראש גגו לא היה מקריב עליה אלא עולה ושלמים".

עולה מן הברייתא כי לר"י כל הקרבנות הן של יחיד והן של ציבור קרבו בבמה גדולה, בעוד שלר"מ ואולי אף לחכמים המופיעים בהמשך לדעתו, לא קרבו ליחיד בבמה גדולה אלא נדרים ונדבות.

פירש רש"י:

"כל שאין נידר ונידב אין קרב בבמה קטנה – כדיליף טעמיה לקמיה שאין יחיד מקריב חובה בשעת היתר הבמות ואפילו בגדולה וצבור בקטנה לא מקריב כו' אישתכח דאין חובות קריבין בקטנה ואי קשיא לר' מאיר א"כ יחיד לא עשה פסחו בגלגל וקרא כתיב ויעשו את הפסח (במדבר ט) פסח קרבן צבור קרי ליה דאתי בכנופיא במס' יומא (דף נא) והכי נמי בדר"ש קתני אף צבור לא הקריבו אלא פסחיהם אלמא קרבן צבור קרי ליה לקמן יליף טעמא דכולהו".

מתבאר מדברי רש"י שלדעה זו חובות יחיד לא קרבו כלל בשעת היתר הבמות לא בבמה גדולה ולא בבמה קטנה.

ולפי"ז חטאות, אשמות קבועים ותלויים, וקרבן עולה ויורד לא יכלו ליקרב בזמן היתר הבמות. וא"כ יולדות זבחים וזבות ומצורעים לא יכלו לגמור טהרתם בזמן היתר הבמות בגלגל ונוב וגבעון!

הרמב"ם היה מפרש כדלעיל, שיכלו להקריב את הכל בבמה גדולה, והברייתא רק באה להשמיענו שרק מקצת הקרבנות קרבו בבמות קטנות. **אין לדייק כלום מהלכות הבמות לגבי מה לא הקריבו בבמה גדולה.**

...

יא. מה באמת היה הגורם שהתיר הבמות לרמב"ם?

ירושלמי מגילה דף יח, א. פרק א הלכה יב גמרא:

אית תניי תני מנוחה זו שילה ונחלה זו ירושלם אית תניי תני מנוחה זו ירושלם נחלה זו שילה מאן דאמר מנוחה זו שילה (דברים יב) כי לא באתם עד עתה אל המנוחה נחלה זו ירושלם (ירמיהו יב) העיט צבוע נחלתי לי מ"ד נחלה זו שילה (שם) זאת מנוחתי עדי עד וגו' לאחד שעשה לו חבילה והיה

נינח בה כך באהל מועד נאסרו הבמות בגלגל הותרו הבמות בשילה נאסרו הבמות בנוב ובגבעון הותרו הבמות בירושלם נאסרו הבמות למלך שאמר לעבדו אל תשתה יין לא מטבריא ולא מקיסרין ולא מציפורין הא בינתיים מותר כך באהל מועד עשו ארבעים חסר אחת בגלגל עשו ארבע עשרה שבע שכיבשו ושבע שחילקו בשילה עשו שלש מאות וששים ותשע בנוב ובגבעון עשו חמשים ושבע שלש עשרה בנוב וארבעים וארבע בגבעון ובירושלם עשו בבניין הראשון ארבע מאות ועשר ובבניין האחרון ארבע מאות ועשרים לקיים מה שנאמר (חגי' ב) גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון:

דברים אלו מובנים, ורואים שהם מקור דברי הרמב"ם בפירושו למשניות.

נעבור לשורה התחתונה בסוגיא בירושלמי מגילה א' י"א:

אמר ר' יוסי בן חנינה אין **הבמה** ניתרת אלא בנביא. מה טעמא? (דברים יב) השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה כי אם במקום וגומר.

חבל נחלתו: בפשטות המדובר **בשעת איסור הבמות וההיתר להקריב על במת יחיד בשעת איסור הבמות הוא רק עפ"י נבואת נביא בדבר ה' בהוראת שעה.**

הרד"ק מפרש בצורה אחרת: איך ידעו שהגיע תקופת התר במות? הנביא גילה להם. הוה אמינה המנוחה המשיכה משילה לנוב. קמ"ל שהסתיימה המנוחה.

מכאן שני כללים גדולים. צריכים נביא לפרש לנו שהתחיל והסתיים ההתר, ואפילו בשעת איסור במות נביא מתיר בהוראת שעה. מכאן אני אומר ששמואל הוא זה שפסק לישראל התר הבמות התחיל בימיו. איך אנחנו יודעים שהגיע זמן הביניים?

אבל נראה פירושו של החבל נחלתו. רק שהוא לא מוכיח את טענתו המרכזית.

הגמרא שואלת:

ואליהו מקריב בשעת איסור הבמות? א"ר שמלאי דבירא א"ל (מלכים א יח) ובדברך עשיתי ובדיבורך עשיתי.

יב. זבחים קי"ט. המצאות הארון הוא הוה אמינא, קמ"ל שתי תקופות ההיתר היו מכח דרשות או פשט הפסוקים

באו לנוב ובגבעון [וכו']: מנא ה"מ? דת"ר (דברים יב) כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה אל המנוחה זו שילה נחלה זו ירושלי' למה חלקן כדי ליתן היתר בין זה לזה.

יתרונות: אם ההיתר תלוי בסביתיות, יש תמיד קושיות (בגלגל היו צריכים לומר היתר וגם איסור כי המצב היה תלוי ביום: יצאו למלחמה עם הארון היום או לא? בשילה האם הותרו המבות כל פעם שהוציאו את הארון? למה לא תתרגנה הבמות בשלהי בית א' וכל ימי בית ב'? וכו')

אבל אם יש פסוקים, מבינים מפשטם, המפרשים איסורי שחיטת חוץ והעלאת חוץ, שיש זמנים מסויימים שלמרות שיש מקדש והוה אמינא שיש איסור, קמ"ל שאין איסור.

יג. השלכות

לא להתייחס לארון כעל טליסמן ח'ז' כמו שעשו אבותינו כשהביאו את הארון למלחמה בפלשתים.

הבחנה גדולה בין ערך או גודל הקדושה, ובין נצחיות הקדושה. יש קדושות שעוברות (קדושת הארץ) ויש שלא. קדושת המשכן כן עברה ממקום למקום, אבל זה לא אומר שהיא ירדה ועלתה בערכה המוחלט.

כתב הר"א שנדורפי:

ג. התשובה לשאלות על המשכנים בשילה, בנוב ובגבעון:
ארון הברית וחשיבות היותו במשכן

התשובה לשאלה זו נמצאת בהמשך הפסוקים בספר דברי הימים: "אבל ארון האלקים העלה דויד מקרית יערים, בהכין לו דויד, כי נטה לו אהל בירושלם".

אם כן "הבמה הגדולה" היא המשכן ללא הארון!

נמצאנו למדים שכאשר הארון אינו נמצא במשכן - קדושת המשכן יורדת, והוא אינו קרוי "משכן", אלא רק "במה גדולה!" [על השאלה כיצד יתכן שהמשכן בנוב ובגבעון היה בלי הארון? עיין במאמר "מדוע לא החזירו בני ישראל את ארון הברית למשכן בשונו משדה פלשתים?".]

לפי דברינו עד כה, לא מובן מה היא הקדושה היורדת, כי לרמב"ם לא ראינו שלהלכה היתה קדושה פחותה בשום מקדש. אולי חשביות המקדש ירדה, ודאי נצחיות לא היתה, אבל לפי הרמב"ם קדושה היא מושג מדוייק.

רש"י במסכת זבחים (סא ע"ב) כתב את הדברים בצורה חריפה ביותר: "נוב וגבעון - חד חשיב להו, דשניהם במה ואינן קדושים".

רש"י דיבר על המזבחות, ולא על המשכנים, כמו שראינו לעיל. הגמרא אמרה שהמשכן וכליו עדיין היו קדושים אפילו בשעת פירוק ומסעות. אבל המזבחות של אבן שנבנו בארץ ולא היו מטיילים, פקעה קדושתן.

כתב היעב"ץ:

לכן לבי אומר לי שצורך גדול יש לרבינו בדבר זה לפי שיטתו שתפס לו לקמן בפ"ו מהל' הללו שאנו עסוקין בהן שקדושת הבית לא בטלה, וראוי להקריב בו עתה, וכן הנכנס לשם חייב עליו כרת, שלא כדברי ראב"ד החולק שם. ונראה שאותן הדינים שהביא רבינו בהל' ביאת המקדש גם לזמן הזה שנאם ולא משום הילכתא למשיחא לחוד אלא משום דס"ל כדאמרן דקדושת הבית לא בטלה, **ומשמע לי דסבר רבינו דהך מילתא דקדושת הבית לא בטלה אזלא כמאן דס"ל ארון במקומו נגנז,**

כבר ראינו שלדברי הרמב"ם, קדושת המקדש לא בטלה לא בזכות המצאות הארון (נפקא מינה אם יוציאוהו לזמן קצר) אלא היא נצחית וכן מסרו הנביאים ז"ל, שהוא נבחר לעולם. ויש ליעב"ץ ז"ל לשאול למה הביא הרמב"ם גם תולדות מסורת תושבע"פ בהקדמתו, ותולדות המקדש, ותולדות מקום המזבח. אלא ארבעתם הם לשיטתו, שיש לציין שכולם הם קבלה בידינו איש מפי איש, ולא כטענות הכופרים והגויים.

יד. תוספתא בסוף זבחים: הוכחה לשיטת החבל נחלתו?

אלו דברים ששוה במה גדולה לבמה קטנה. שחיטה בבמה גדולה שחיטה בבמה קטנה הפשט וניתוח בבמה גדולה הפשט וניתוח בבמה קטנה דם מתיר מכשיר ומפגל בבמה גדולה דם מכשיר בבמה קטנה מום פוסל בבמה גדולה מום פוסל בבמה קטנה חוץ לזמנו בבמה קטנה. **אי זו היא במה גדולה בשעת היתר הבמה? אהל מועד נטוי כדרכו אין הארון נתון שם.** אי זו היא במה קטנה בשעת היתר הבמה עושה אדם במה על פתח חצרו ועל פתח גינתו מקריב עליה הוא ובנו בתו ועבדו ושפחתו.

אי זו היא מנוחה זו שילה ונחלה זו ירושלים שנאמר (דברים יב) כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה ואומר (ירמיהו יב) העיט צבוע נחלתי לי ואומר (שם) היתה לי נחלתי כאריה ביער דברי רבי יהודה ר"ש אומר נחלה זו שילה מנוחה זו ירושלים שנאמר (תהילים קלב) כי בחר ה' בציון וגו' זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי אויטיה.

ההנחה היא שיש שעת היתר, והרי אמר שבמה גדולה היא המשכן בלי ארון. מאי מלמדנו? הלא הוא פסוק מפורש "כי-היא הבמה הגדולה?" - ועוד, **הלא תולה ההיתר בארון?**

לא. ההיתר הוא השעה, ומפורש לנו בכמה פסוקים.

רק העם, מזבחים בבמות: כי לא-נבנה בית לשם יהוה, עד הימים ההם. ויאהב שלמה, את-יהוה, ללכת, בחקות דוד אביו: רק, בבמות--הוא מזבח, ומקטיר. וילך המלך גבענה לזבח שם, כי-היא הבמה הגדולה; אלף עלות יעלה שלמה, על המזבח ההוא.

מביאים את זה כי הוא כנראה מפרש שהבמה היא משכן בלי ארון, אבל התשובה בפסוק לפניו: הבמות היו מותרים כי עוד לא נבנה הבית! היינו, התוספתא ענתה על שאלה הסטורית, אבל לא הביאה שהיא נקראה במה בגלל העדר הארון.

ויעזב-שם, לפני ארון ברית-יהוה, לאסף, ולאחיו: לשרת לפני הארון, תמיד--לדבר-יום ביומו. א טז, לח ועבד אדם ואחיהם, ששים ושמונה ועבד אדם בן-ידיתו וחסה, לשערים. ואת צדוק הכהן, ואחיו הכהנים, לפני, משכן יהוה--בבמה, אשר בגבעון. א טז, מ להעלות עלות ליהוה על-מזבח העלה, תמיד--לבקר ולערב; ולכל-הפיתוב בתורת יהוה, אשר צוה על-ישראל. ועמהם, הימן וידותו, ושאר הברורים, אשר נקבו בשמות--להדות, ליהוה, כי לעולם, חסדו. ועמהם הימן וידותו חצרות ומצלותים, למשמיעים, וכלי, שיר האלהים; ובני ידותו, לשער. וילכו כל-העם, איש לביתו; ויסב דויד, לברך את-ביתו.

כח בעת ההיא--בראות דויד כי-ענהו יהוה, בגרן ארנו היבוס; ויזבח, שם. ומשכן יהוה אשר-עשה משה במדבר, ומזבח העולה--בעת ההיא: בבמה, בגבעון. ולא-יכל דויד ללכת לפניו, לדרש אלהים: כי נבעת--מפני, חרב מלאך יהוה. ויאמר דויד--זה הוא, בית יהוה האלהים; וזה-מזבח לעלה, לישראל.

וילכו, שלמה וכל-הקהל עמו, לבמה, אשר בגבעון: כי-שם היה, אהל מועד האלהים, אשר עשה משה עבד-יהוה, במדבר. אבל, ארון האלהים העלה דויד מקרית יערים, בהכין לו, דויד: כי נטה-לו אהל, בירושלם.

מהו דתימא? במה גדולה היא המשכן. במה קטנה היא כל מזבח פרטי, שלי, שלך, של שמואל הנביא, של ישי בית הלחמי. אבל, מאז שדוד וירושלים נבחרו והובא הארון לירושלים כהכנה לבנין בית העולמים, והנביאים מכריזים על כך, הוה אמינה שמזבח דוד בירושלים, ששם נמצא בחיריו ית' ושם ייבנה המקדש עוד מעט ובזכותו תיאסרנה כל הבמות לנצח וכו', יש להתייחס אליו גם כבמה הכי חשובה, במה גדולה. קמ"ל, גם היא במה קטנה, והבמה הגדולה היא רק המשכן בגבעון ולמרות שהארון כבר במקומו מחכה שהמקדש יגיע אליו.

ורמז לזה מהפסוקים "וארון ברית ה' נוסע לפניהם," "ויהי בנסוע הארון." היינו, בביאה הראשונה קידשו את הארץ דרך כיבוש, והארון היה יוצא למלחמה אתם, ומאז שהוא הובא למנוחתו, שובה ה' למנוחתך, מקדשים את הארץ בלי מלחמה ובלי ארון, אלא על ידי חזקה.

אחרי סקירת כל הפסוקים, כל מקום שמצאנו הקרבה מחוץ למקדש בספרי יהושע, שופטים, ושמואל אינו הוכחה או סתירה לשום שיטה. כי חלק מהם ברורים שהם להוראת שעה, ואכן אפשר שכולם ככה. ואילו יודעים אנו על היתר הבמות בימי גלגל נוב וגבעון מדברי חז"ל המפורשים והפסוק במלכים.

ברור ממלחמת שאול בפלשתים שהיו מוציאים את הארון מבית אבינדב לפעמים.

יש לשאול עוד על פרשה זו:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יַעֲן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לְבַבְךָ לְבָנוֹת בַּיִת לְשָׁמִי הִטִּיבְתָּ כִּי הָיָה עִם־לְבַבְךָ: כִּי אֵתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֵי הַיָּצָא מִחֻלְצֶיךָ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לְשָׁמִי: וַיְקַם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דָּבַר וְאַתָּם תַּחַת דָּוִד אָבִי וְאַשְׁבַּח עַל־כִּפְּסָא יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה וְאַבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וְאַשֶׁם שֵׁם מְקוֹם לְאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אַבְתְּיָנוּ בְּהוֹצִיאֹו אֶתְּם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

למה אמר שלמה "ואשים שם מקום לארון"? לדעת האחרונים, פשוט הוא. הלא הארון צריך להיות שם כדי לקדש את המקום. אלא לפי שיטת הרמב"ם יש חידוש בדבר. לאו דווקא צריכים מקום במקדש בשביל הארון כי לאו דווקא צריכים שהארון יהיה שם. שלמה היה יכול להשאיר את הארון מחוץ למקדש כמו שהיה המצב בימי נוב וגבעון. אלא, ששלמה הוסיף יתרון, שבמקדש שלו גם היה מקום לארון, כמו שהיה אצל משה ושילה.

...

הבטחת ה' אחרי חנוכת הבית:

וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה שְׁנֵית כְּאֲשֶׁר נִרְאָה אֵלָיו בְּגִבְעוֹן: ג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו שְׁמַעְתִּי אֶת־תַּפְלֶתְךָ וְאֶת־תַּחֲנוּנְךָ אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתָּה לְפָנַי הַקְּדַשְׁתִּי אֶת־הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתָ לְשׁוֹם־שְׁמִי שֵׁם עַד־עוֹלָם וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל־הַיָּמִים: ד וְאַתָּה אִם־תֵּלֵךְ לְפָנַי כְּאֲשֶׁר הֵלַךְ דָּוִד אָבִיךָ בְּתָם־לֵבָב וּבְיִשָּׁר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ חֲסִי וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמַר: ה וְהִקְמַתִּי אֶת־כִּפְּסָא מִמְּלַכְתְּךָ עַל־יִשְׂרָאֵל לְעֹלָם כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עַל־דָּוִד אָבִיךָ לֵאמֹר לֹא יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מֵעַל כִּפְּסָא יִשְׂרָאֵל:

המצאות הארון הוא "דג-מלוח אדום" בסוגיא.

הרב שאלאותי בתמיהה: **שמים את הארון בקודש הקדשים. הלא הוא שמקדשו!** ואני אומר אדברה: הקודש הוא המקום הראוי, הבטיחותי, לאחסון הארון. ואם אי אפשר, או בשעת הצורך, יש לאחסנו בבית אבינדב או עובד אדום או בגניזת הר הבית.

יש לציין שחז"ל הלכו בעקבות הנביאים בקראם למקדש גבעון "במה גדולה" לניגוד ל"במה קטנה". והדבר דומה לזה שחז"ל, מאז גלות בבל, כינו את בית הכנסת "מקדש מעט" על פי הפסוק "ואהי להם מקדש מעט." היינו, המקדש הגדול והקדוש ידוע ומפורסם לכל, ואילו שאר מקומות הפולחן הם מעין המקדש. כמו כן, בזמן שמואל ודוד היו הרבה במות עליהן היו מקריבים, וקראו למקדש "במה גדולה" בהשאלה.

ויש לדייק שלמרות שאצל גבעון יש את הלשון "הבמה (הגדולה)" כמה פעמים בתנ"ך, נוב לא נקראה כן בתנ"ך. ועוד, ראינו שמקום המשכן בשילה לא היה בראש הר או פסגה, ולא בגיא, אלא במקום ממוצע, וכן נראה בגלגל ובמדבר, ונלע"ד שהוא החידוש בפסוקים לעיל, "ואת צדוק הכהן ואֶחָיו

הכֹּהֲנִים, לִפְנֵי, מִשְׁכַּן יְהוָה בַּבְּמָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן. "וּמִשְׁכַּן יְהוָה אֲשֶׁר-עָשָׂה מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר וּמִזְבַּח הָעֹלָה בְּעַת הַהִיא בַּבְּמָה בְּגִבְעוֹן. "וַיִּלְכוּ, שְׁלֹמֹה וְכָל-הַקְּהָל עִמּוֹ, לַבְּמָה, אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן כִּי-שָׁם הָיָה, אֲהֵל מוֹעֵד הָאֱלֹהִים, אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה עִבְד-יְהוָה, בַּמִּדְבָּר. " שְׂבָאֵת, בַּהֲתַחֲלָה לֹא קִרְאוּ לְמִשְׁכַּן בְּהִיּוֹתוֹ בְּגִבְעוֹן "הַבְּמָה (הַגְּדוּלָה)", וְרַק בְּשָׁנִים הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ רָאִינוּ בְּסֵפֶר מַלְכִים, "וַיִּלְךְ הַמֶּלֶךְ גִּבְעוֹנָה לְזִבְחַ שָׁם, כִּי-הָיָה הַבְּמָה הַגְּדוּלָה; אֶלֶף עֹלוֹת יַעֲלֶה שְׁלֹמֹה, עַל הַמִּזְבֵּחַ הַהוּא. " אֵלָּא, קִרְאוּ לְמִשְׁכַּן "מִשְׁכַּן ה'" או "בֵּית ה'" או "מִקְדָּשׁ ה'" וּמִקוֹמוֹ הִיָּה בְּמָה, הֵייוֹנוּ מִקוֹם רֵם וּמִתְנַשֵּׂא בְּרֹאשׁ הַר, יָדוּעַ כִּנְבַחַר עַל יַדֵי הַכֹּהֲנִים וּנְבִיאֵיהֶם. וְזֶה פִירוּשׁ הַפְּסוּקִים כֹּאן, שֶׁהַמִּקְדָּשׁ הִיָּה אֵז בְּבָמָה, וְלֹא שֶׁהוּא עֲצֵמוֹ הַבְּמָה. וְרַק בְּעֵבֹר הַשָּׁנִים, קִרְאוּ לְמִזְבֵּחַ "הַבְּמָה הַגְּדוּלָה" עַל שֵׁם מִקוֹמוֹ בַּהֲשָׂאֵלֶת הַלְשׁוֹן, וְחִזְ"ל הַשְּׂאִילוֹ יוֹתֵר וְקִרְאוּ לְכָל הַמִּשְׁכַּן "בְּמָה גְּדוּלָה". לְמָה הַדְּבַר דּוּמָה? לְעֵלִיָּה לְרַגֵּל וּבִיאַת הַמִּקְדָּשׁ, שְׁחִזְ"ל דְּבָרוֹ עַל כְּנִיסַת לְמִקְדָּשׁ וְכו', וְכֵן יֵשׁ לְשׁוֹנוֹת הַרְמַב"ם וְשֶׁאֵר רִאשׁוֹנִים, וְאִילוֹ בִימֵינוֹ הַפּוֹלְמוֹס הַגְּדוֹל הוּא סָבִיב "כְּנִיסָה (אוֹ עֵלִיָּה) לְהַר הַבַּיִת." (וְכֹמוֹ שֶׁבְּסִפְרוֹת הַקְּלָאסִית יֵשׁ עֲנִיִּין כִּיסוּי שִׁיעוֹר לְאִשְׁתֵּי אִישׁ, וְאִילוֹ בִימֵינוֹ אוֹמְרִים "כִּיסוּי רֹאשׁ" בַּחוּסֵר דִּיּוֹק.)

יִצְא מִזֶּה שֶׁהַנְּבִיאִים לֹא קִרְאוּ לְמִשְׁכַּן בְּגִבְעוֹן בְּשֵׁם חֲדָשׁ ("בְּמָה (גְּדוּלָה)") אֵלָּא לְזִמְבַּח שְׁלוֹ. וְכָל הַנִּפְקָא מִיִּנּוֹת לְהַלְכָה שֶׁהִבִּיאוּ חִזְ"ל הֵן לְגַבֵּי מָה וְאִיךְ הַקְּרִיבוּ בְּבָמָה גְּדוּלָה וְמָה וְאִיךְ הַקְּרִיבוּ בְּבָמָה קְטָנָה, הֵם הַהִבְדָּלִים בֵּין הָעֲבוּדוֹת עַל הַמִּזְבְּחוֹת, אֲבָל לְגַבֵּי שְׂאֵר הַכֹּלִים וְהַעֲזָרָה וּמִבְנֵה הַקְּדוֹשׁ וְקַה"ק וְהַעֲבוּדִים בּוֹ, הֵלָא הֵם הַכֹּהֲנִים וְהַלוֹוִיִּם, לֹא הִיָּה נִפְקָא מִיָּנָה כֹּלל בֵּין נוֹב וְגִבְעוֹן לְבֵין שִׁילָה וִירוּשָׁלַיִם כִּי כָל מִצְוֹת הַמִּקְדָּשׁ קִיִּימוּ בְּנוֹב וְגִבְעוֹן, וְזֶה עֲצֵם הַקְּדוּשָׁה שֶׁל הַמִּקְדָּשׁ לְפִי הַרְמַב"ם וְהַהוֹלְכִים אַחֲרָיו.

לְפַלְפֹּל הַחֶבֶל נַחֲלָתוֹ בְּעֲנִיִּין עֲבוּדַת יוה"כ בְּנוֹב וְגִבְעוֹן אִין רַגְלִיִּים בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם.

...

טו. שאלות שקבלתי

אתה טוען שקדש הקדשים לא מקבל קדושתו מזה שהארון שם!?

כן. גם כתב הרמב"ם. ואדרבא: מקומו הנכון של הארון, ושל המן והמטה וספר תורת משה, בקה"ק, אבל לאוו דווקא.

ובמורה נבוכים ג:מה כתב הרמב"ם למה הכרובים היו על הפרוכת:

הנה נתבאר במה שהקדמנו כי הדעה במציאות המלאכים נספחת לדעה במציאות ה' וכי בכך תתקיים הנבואה והתורה, ולחיזוק הדעה ביסוד הזה ציווה יתעלה [שעח] לעשות על הארון צורת שני מלאכים לבסס מציאות המלאכים בדעת ההמון, שהיא השקפה אמיתית שניה לדעה במציאות ה', והוא המקור לנבואה ולתורה, ומבטל עבודה זרה כמו שביארנו. ואלו הייתה צורה אחת כלומר: צורת כרוב אחד, היה בכך מקום הטעיה, והיו מדמים כי הצורה הזו האלוה הנעבד כמו שהיו עושין עובדי עבודה זרה, ושגם המלאך פרט יחיד, ואז יביא הדבר לשניות מסוימות. וכיון שנעשו שני כרובים, עם האמירה בפירוש ה' אלוהינו ה' אחד נתקיימה השרשת ההשקפה במציאות המלאכים ושהם רבים, והבטחנו שלא יטעו בהם שהם אלוה, כי האלוה אחד, והוא ברא את הריבוי הזה.

ויש לדייק בלשונו שהעיקר הוא צורת הכרובים ולאוו דווקא הארון, ובוזה מיושב היטב, הלא כרובי שלמה עמדו בקה"ק אחרי גניזת הארון, וכן עשו כרובים חדשים בבית ב'.

נראה ששיטת המאירי היא טענה רגשית. הארון לא היה בנוב וגבעון, אין התייחסות גדולה למקדשים אלו, אין הרבה על חורבן שילה... לפי ההקשר נראה שקדושתן פחותה. וכאן יש מסר יותר עמוק. כל ספר שמואל הוא מעבר בין הממסד והמשטר של פעם, שהכל היה ארעי ולפי הזמן, לתקופה שהכל

קבוע ומוחלט. לגבי מקום המקדש, יש מעבר משילה לבית עולמים. הנבחרים חולפים, עד שיש מקדש בגבעון למרות שבונים מקדש בירושלים ושם כבר הארון והמזבח, עד שמגיעים לירושלים. לגבי הכהונה יש מעבר מבית עלי, וחילוק הכהונה בין יורשיו לבין משפחת צדוק המתואר בדברי הימים ונרמז בשמואל ב', עד שנשאר רק צדוק. לגבי המנהיגות (המלוכה), יש מעבר בין השופטים, למלך זמני (שאלו) לקיום שני בתי מלוכה (איש בושת ודוד) עד שנשאר רק דוד. כולם עושים חבילה נצחית, ירושלים ובתי צדוק ודוד, וכולם נרמזים בנבואתו הראשונה של שמואל ואיש האלהים שבא לפניו.

שילה ייחרב: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל הִנֵּה אֲנֹכִי עֹשֶׂה דְבַר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר כָּל־שְׁמֹעוֹ תִצְלַנָּה שְׁתִּי אֲזַנְּיוּ: מדובר בחורבן המקדש, מעין נבואת ירמיהו על ירושלים: הַנְּנִי מְבִיא רָעָה עַל יְרוּשָׁלַם וַיְהוּדָה אֲשֶׁר כָּל־שׁוֹמְעָה תִצְלַנָּה שְׁתִּי אֲזַנְּיוּ.
בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶל־עַלְי אֶת כָּל־אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־בֵּיתוֹ.
הַיִּינוּ, **בית עלי חולף**, הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְגִדַעְתִּי אֶת־זִנְעֶךָ וְאֶת־זִרְעֶ בֵּית אָבִיךָ וְכוּ' וְהִקִּימְתִּי לִי כֶהֱוֹן נְאֻמָּוּן כָּאֲשֶׁר בִּלְבָבִי וּבְנַפְשִׁי יַעֲשֶׂה. וּבְנִיתִי לוֹ בֵּית נְאֻמָּוּן
ובסוף הכהונה החדשה תלך עם בית דוד: וְהִתְהַלַּךְ לִפְנֵי־מְשִׁיחִי כָל־הַיָּמִים.

ואת זה גם ראינו בנבואת זכריה, "רני ושמחי בת ציון", שבבניין הבית השני, היתה התחדשות בשלשה הבתים, הבית, בית דוד, ובית צדוק, והם, זרובבל ושוע בן יהוצדק, הלא הם "שני בני היצאה העומדים על אדון על הארץ."

וזה מסביר למה המקדשים בין שילה לירושלים לא נתפסים כשלמים מבחינה מוסרית, אבל הלכתית היו מקדשים "לכל דבר" (ביטוי מורי הרדב"ח בפירושו לדברי הרמב"ם). וזה מסביר למה שאול לא נתפס כמלך לגיטימי מבחינה אידיאלית אחרי ש"נמאס", אבל להלכה היה מלך לכל דבר אפילו אחרי משיחת דוד. וזה מסביר למה אביתר ואביו לא נענו באורים, למרות שהם היו כהנים גדולים לכל דבר.

...

וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד, וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר מִי אֲנֹכִי אֲדַנְּי יְהוָה וּמִי בֵּיתִי כִּי הִבֵּאתָנִי עַד־הַלֵּם.

פסוק זה הוא המקור להלכה שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. משמע שדוד הלך עד גבעון כדי "לשבת לפני ה'" למרות שהארון היה כבר באהלו בירושלים. ויש מחלוקת המפרשים בדבר. משמע שעזרת משכן גבעון היה עזרת המקדש בזמנו. כי הוה אמינה כמו שראינו לעיל שהלך לדוד לשבת לפני ארון ה' בתפלה ליד המזבח שהוא בנה. קמ"ל.

...

שאלה שלא שאלנו עד כה: למה לא בנו מקדשי קבע בנוב וגבעון כמו שבנו בשילה? אלא יש לציין שתמיד כשמצאנו התר במות, המקדש היה אהל ולא בניין. הצעת: **בנו את שילה ואת ירושלים בניינים קבועים כי הם היו מנוחה ונחלה.** וזה משמעות דברי חז"ל: **באו לשילה, נאסרו הבמות. ולא היה שם תקרה, אלא בית של אבנים מלמטן יריעות מלמעלן; והיא הייתה מנוחה.**

...

עוד קושיא:
במדרש תנחומא כתוב שהמשכן היה רק בשביל הארון!

שתי תשובות: **לא לפי ההלכה של הרמב"ם**, בה הוא מציין ש"מצות עשה לעשות בית לה", מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלוש פעמים בשנה. "ולומדים את זה מהפסוק המצוה על עשיית המשכן, "ועשו לי מקדש."

ועוד, המדרש בא לענות על שאלה חשובה. למה, אם באמת היו צריכים לבנות את המקדש אחרי הכניסה לארץ, כמו שהרדב"ח ציין בשבועות האחרונים, צו ישראל לבנותו בעדם ליד הר סיני? אכן חז"ל ציינו שהרבה מהעבודות והקרבנות שהצטוו לדורות לא היו במשכן משה. בא המדרש ללמדנו שהקדימו את המשכן בכמה שנים כדי לשכן את הארון, שהוא בעצם כלי לאחסון הלוחות, אבל עיקר מטרת כל מקדש הוא המצוות שמקיימים במקדש כמו שפסק הרמב"ם.

נלע"ד שאת שלושת המצוות, למנות להם מלך, ולכרות את זרעו של עמלק, ולבנות את בית הבחירה קיימו ישראל בימי יהושע, שהיה נאמן לתורה. רק שלאחר זמן, נבחרו בתי קבע, בית דוד ובית המקדש בירושלים. ובימינו עלינו גם לקיים את מצוות אלו, להחזיר עטרת דוד ליושנה, ולהכרית את האויבים המבקשים השמדתנו, ולשכלל את בית המקדש.

...

עניין הסימטריה ההיסטורית:

לפי סדר עולם שנות הבית הא' - 410 שנה, אבל בהכרח לא שלמות, כי החשבון התחיל בח' תשרי והסתיים בט' באב.
ימי החורבן - 70 שנה. גם לא שלמות, כי הן התחילו בט' באב, והסתיימו באייר.

ימי המשכן במדבר - 39 שנה
ימי גלגל - 14 שנה
ימי שילה - 369 שנה
ימי נוב וגבעון - 57 שנה

סה"כ ימי המשכן באיסור במות - $39 + 369 = 408$ שנה
סה"כ ימי התר הבמות - 71 שנה

ולא ראיתי התייחסות לזה בספרים, ואני תפלה שאמצע את המשמעות שלו בע"ה.

טז. סיכום

המאמר הראשוני מאת הר"א שנדורפי:

ארון הברית הוא הנותן למשכן את עיקר קדושתו וחשיבותו, וכאשר הארון אינו נמצא במשכן - קדושת המשכן יורדת. זו התשובה לכל השאלות שנשאלו על המשכנים:

א. לכן לא נזכר בספר שמואל חורבן משכן שילה: כיון שהנביא תיאר בהרחבה את נפילת הארון בשבי הפלשתים, והארון הוא עיקרו של המשכן, הרי שהנביא תיאר את עיקר חורבנו של משכן שילה!

ב. לכן לא נכתב בפירוש על המשכן בנוב: כיון שהמשכן היה בלא הארון - ירדה קדושתו של המשכן והוא לא נזכר בפירוש, אלא רק בדרך צדדית.

ג. לכן גם לא נזכרת שום התכנסות ציבורית בנוב, כיון שהעדיפו את הגלגל, שבה שכן בעבר המשכן בשלמותו, כולל הארון, על פני נוב, שבה שכן כעת המשכן בלא הארון!

מאמרי הראשוני:

אתייחס לשלש שאלות: מאז עלייתי לארץ, תמהתי מאד על העדר עניין חורבן משכן שילה מן ספר שמואל. החורבן רק נרמז בו בספר, ואילו בספרי ירמיהו ותהלים הוא מפורש, וכן מפורש במשנה.

למה התורה האריכה בפרטי המשכן, חומריו, וכליו, וכן למה האריכו הנביאים במבנה המקדש, ורוב כליו, וכן בחרבן הבית הראשון?

מה הוא מקור טענת האור החיים וסייעתו שעל פי חז"ל לו מרע"ה היה בונה את המקדש, לא היה חרב?

ולשאלה הראשונה ראיתי תשובת הר"א שנדורפי ר"ם בישיבת מרכז הרב [https://www.bneyzion.co.il], שמבוססת על דברי רש"י בכמה מקומות, עיין שם, ולא נהירא לן, דהרי כמו שכתבתי בעבר ב avrahambenyehuda.wordpress.com, לדברי הרמב"ם בפירושו לזבחים, משכן נוב ומשכן גבעון היו מקדשים שלמים לכל דבר ולמרות העדר הארון, ורק הותרו הבמות בשעתם משום דרשת הפסוק כי לא באתם עד עתה וכו'. וכן מסקנת הירושלמי. ולמרות שנראים דבריו, "לכן לא נזכר בספר שמואל חורבן משכן שילה: כיון שהנביא תיאר בהרחבה את נפילת הארון בשבי הפלשתים, והארון הוא עיקרו של המשכן, הרי שהנביא תיאר את עיקר חורבנו של משכן שילה!" הלא הלקח הארון בשבי אכן היה אסון לכלל ישראל, טענתו ששאר חורבן משכן שילה לא תואר בספר שמואל כי כבר היה חסר עיקרו לא מקובלת עלי. לטענתו, אין כל עניין (לדברי האומרים שיאשיהו גנז את הארון עשרות שנים לפני חורבן הבית) לנביא לתאר בהרחבה את חורבן הבית הראשון כי גם הוא היה חסר עיקרו. ועוד, במקדש השני לא היה הארון בכלל, ונאמר שמדרגתו כשילה חסר הארון או כנוב וגבעון לשיטתו? ואדרבה, יוצא מפסקי הרמב"ם שנוב וגבעון נהיו תקדים הלכתי למקדש כהלכה בלי הארון, ועיין במאמרי על עניין גניזת הארון בימי שמואל, שאול, ודוד, ולמה לא ניסו בכל הדורות להחזיר את הארון למקדש השני.

ויש לענות על שלש שאלותינו בתשובה אחת. התורה הקדישה פרשיות רבות לבניין המשכן והמקדש כי הם היו הגשמת מסירות נפש העם לעבודת ה' בעולם הזה. סכומי הכסף והזהב עולים הרבה יותר ממשקלם המספרי. הם היו גדולת ותפארת העם. אסון החורבן היה שבעוונותינו הרבים, עזיבת תורת ה', העושר שהוקדש לעבודתו ית' נפל בידי הגויים לשימושם הזר. וזה עקרון החוזר בידי הנביאים והחכמים, וחלק מנחמת ציון בימי זרובבל היה השבתם. אבל, כמו שידוע בתולדותינו, הכלי היחידי ממשכן משה שנפל בידי האויב היה הארון, ואילו שאר המשכן וכליו פונו והוקמו בנוב וגבעון אחר פלישת הפלשתים לשילה, והובאו לגניזה בירושלים בחנוכת מקדש שלמה. הפלשתים הרסו רק את הבית של אבנים שלא היה לא תקרה ואת מזבח האבנים, ומזבחות העולה והקטורת של משה העשויים עץ נחושת וזהב נמלטו. חורבן של ממש לא היה, אבל ישראל למדו לקח. ולכן הנביאים לא תיארו את חורבן שילה כמו שתיארו חורבן ירושלים. וזה נפקא מינה בין שיטותינו, שאצל הרב שליט"א לו הפלשתים מצאו את משכן שילה בתפארתו עם כל כליו וכו' ושללו אותם, הנביא עדיין לא היה מתאר אותו, כי הוא כבר תיאר את עיקר החורבן, הילקח הארון, ואילו לדבריי היה הנביא גם מתאר את חורבן שילה וביזתו. אז נלע"ד כמו שפירשו קדמוניי שמדברי חז"ל לסוטה ט', "דכתיב (תהילים לג) רננו צדיקים בה' לישרים נאוה תהלה אל תקרי נאוה תהלה אלא נוח תהלה זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם דוד דכתיב (איכה ב) טבעו בארץ שעריה משה דאמר מר משנבנה מקדש ראשון נגנז אהל מועד קרשיו ובריחיו ועמודיו ואדניו," ואם כן למשכן, כמו כן למקדש.